

2. Веккер Л.М. Психика и реальность: единая теория психических процессов / Л.М. Веккер. – М. : Смысл, 2000. – 685 с.

3. Арама Б.Е. Интонация и модальность / Б.Е. Арама, А.М. Шахнарович. – М. : Тамбов, 1997. – 124 с.

Чевичелова О. О., Скрипник Н. С.

Формування граматичної компетенції студентів при вивченні іноземної мови у ЗВО

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харків

Нині при навчанні іноземної мови дослідники все частіше наголошують на важливості мовленнєвої компетенції, обґрунтовуючи це тим, що швидкість мовлення і формування мовленнєвих стратегій важливіші за мовну грамотність, і що маючи невеликий запас мовних засобів можна ефективно вирішувати практично будь-які комунікативні завдання.

Однак слід наголосити, що обмежений словниковий запас і поверхнєве знання граматики є серйозною перешкодою не тільки для розвитку вмінь говоріння та письма, а й для формування ефективних навичок читання та аудіювання. Отже, при навчанні іноземної мови студентів-нелінгвістів необхідно приділяти не меншу увагу мовному компоненту, зокрема лексико-граматичній складовій мовної компетенції. Оскільки володіння прийомами лексико-граматичного кодування та декодування лежить в основі розуміння та продукування мови, особливу увагу у мовній підготовці студентів-нелінгвістів слід приділяти розвитку їх умінь якісно оперувати іншомовним лексико-граматичним кодом при мовомисленні та мововідтворенні [1].

Питання навчання граматики отримали досить широке висвітлення у науково-педагогічній літературі. У численних публікаціях на цю тему

розглядаються різні аспекти навчання граматики, що визначають тактику навчання, психологічні та методичні особливості оволодіння граматичною стороною мови (Б. Беляєв, Б. Бенедиктов, О. Миролубов, Г. Китайгородська, С. Торнбері та інші). Етапи формування граматичних навичок досліджували (П. Гальперін, О. Миролубов, Є. Пассов); оволодіння продуктивними лексико-граматичними навичками, а також мовними вміннями, включно з комунікативним письмовим мовленням (О. Леонтєв, В. Резерфорд та М. Сміт, С. Торнбері, Дж. Ричардс, Г. Клазен, Р. Дірвен), методичні особливості викладання граматики у ЗВО (Ю. Склізков, В. Луньов, Ю. Сітнов, Т. Лопарева та ін.).

Лексико-граматичний компонент мовної компетенції, на нашу думку, є базовою мовною субкомпетенцією, що інтегрує формування лексичних та граматичних навичок на рівні рецепції та продукування в усному та писемному мовленні, а також служить запорукою повноцінної участі у міжкультурному спілкуванні.

Як відомо, у процесі засвоєння іноземної мови всі компоненти мови нерозривно пов'язані між собою: лексика (співвіднесеність із позамовною дійсністю), граматики (організуюча схема), фонетика (звукове оформлення), – вони є основою для формування мовленнєвих навичок та умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності [2]. Наразі лексика та граматики найчастіше сприймаються як основоположні аспекти мови. Не заявляючи категорично про пріоритет лексико-граматичних навичок над слухомовними, ми вважаємо, що з психолінгвістичної точки зору оволодіння лексико-граматичною стороною мови є вирішальним для формування мовної компетенції.

Аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних методистів, що розглядають навчання комунікативно-орієнтованої граматики як поетапний процес, дозволив вивести алгоритм формування комунікативної граматичної компетенції у студентів-нефілологів, який складається з чотирьох кроків: 1)

презентація, 2) мовна практика, 3) комунікативна практика 4) зворотній зв'язок [3].

Виокремлення перерахованих кроків алгоритму обумовлено цілями навчання іноземної мови як професійно-значущого компонента навчання. Відповідно до розробленого алгоритму введення граматичного матеріалу, що вивчається, починається з його презентації в адекватному контексті. Під час навчання увага акцентується на функції та формі граматичного явища, що вивчається, це сприяє формуванню граматичної компетенції. Комунікативна практика спрямована на розвиток та вдосконалення комунікативних граматичних навичок та умінь. Підсумком роботи є сформованість певних граматичних навичок, рівень яких визначає останній крок алгоритму – зворотний зв'язок.

Кожному кроку алгоритма властиві певні завдання, створені задля розв'язання конкретної задачі.

Під час мовної практики використовуються такі завдання, як: заповнення пропусків відповідною граматичною формою; трансформація; заповнення пропусків з множинним вибором/без варіантів (за змістом); 4) побудова речень шляхом поєднання слів із стовпчиків; відтворення автентичних діалогів у парах та складання діалогів за аналогією зі зразками, з підстановкою лексичних одиниць у граматичних структурах; драматизована пародія; робота щодо змісту тексту; трансформація тексту; використання пісень та поезії; рольова гра з визначеними ролями.

Серед завдань, що входять до комунікативної практики, найефективнішими є: завдання з інформаційними пробілами; завдання, що надають вибір вирішення питання; завдання з «відкритим фіналом»; завершення речень/текстів; завдання на послідовність складових частин тексту; рольові ігри; завдання на імпровізацію – уявні ситуації (симуляції); завдання на бесіду щодо змісту ілюстрацій/графіків/схем; різні варіанти переказу змісту тексту; створення оригінальних історій з урахуванням тексту з наступним

обговоренням групи; завдання на перекодування інформації; ігри із проблемно-орієнтованими завданнями.

Особливістю завдань, що входять до цього комплексу, є їх комунікативна спрямованість, що переважно втілюється у парній та груповій роботі студентів.

Специфіка формування комунікативних граматичних навичок визначається методичними прийомами та засобами, що використовуються у навчальному процесі. Аналіз релевантних прийомів та засобів, що застосовуються для розвитку комунікативної граматичної компетенції, дозволив виділити та дати опис таким варіантам, як: прийоми -аудіювання та реакція, оповідання, елементи драматургії, інформаційна нерівновага, ігри з проблемно-орієнтованими завданнями; засоби тексти, графічні зображення (картинки, схеми, діаграми), пісні, поезія [4].

Класифікація прийомів та засобів представлена за рівнями володіння мовою та кроками алгоритму формування комунікативних граматичних навичок та умінь.

Визначення змісту навчання, відбір граматичних явищ були проведені відповідно до професійно-значущих ситуацій чотирьох комунікативних сфер (особиста, громадська, освітня, професійна). Критеріями відбору граматичних явищ є їх частотність та функціонування у професійно-значущих ситуаціях. З метою визначення функціональних характеристик граматичних явищ було проведено аналіз рівнів граматичного значення. Ієрархія рівнів (понятійного, інформативного, емотивного та дискурсивного) показує, що кожна комунікативна ситуація є основою для виявлення набору різнорівневих функціонально-семантичних значень мови, що виражаються відповідними граматичними явищами. Отже, селективний аналіз граматичних явищ було здійснено з прикладу ситуативних блоків, вивчених лише на рівні базового володіння мовою. Навчання комунікативної граматики проводилося на матеріалі видо-часової системи англійського дієслова та найбільш частотних модальних дієслів. Комунікативно-граматичні навички формуються на

понятійному рівні (видо-часові значення, що виражаються особовими формами дієслова) та інформативному рівні (твердження, питання та відповіді, заперечення та підтвердження, що виражаються різними типами речень; ступеня ймовірності, що виражаються модальними дієсловами). Комуникативно-граматичні навички розвиваються на емотивному рівні (опис емоцій, що передається дієсловами, що виражають ставлення мовця; волевиявлення, що передається за допомогою форми Future Simple; дозвіл і обов'язки, вплив на людей, що передаються модальними дієсловами).

Проблема формування іншомовної компетенції студентів у немовному ЗВО досить багатогранна та неоднозначна. Нині випускники часто демонструють невисокий рівень лексико-граматичної складової мови, що пояснюється як причинами об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. У зв'язку з цим проблема формування та контролю лексико-граматичного компонента мовної компетенції у студентів немовного ЗВО потребує подальшого дослідження. Адже формування граматичної компетенції іншомовного спілкування сприяє впевненому та ефективному використанню мови.

Література:

1. Clahsen H. Felser C. Grammatical Processing in Language Learners. *Applied Psycholinguistics*. 2006. 27. P. 3–42.
2. Dirven R. Pedagogical Grammar. *Language Teaching*. 1990. Vol. 23. №. 1. P. 1–18.
3. Richards J. Approaches and methods in language teaching. New York : Cambridge University Press, 2014. 90 p.
4. Приходько О. О. Формування граматичної компетенції у процесі навчання англійської мови у технічному ВНЗ. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2015. Кн. 2. С. 160–165.